

2022-04-21

TJÄNSTESKRIVELSE

Dnr: KFKS 2022/225

Remiss - Program för räddningstjänst och sanering vid utsläpp av radioaktiva ämnen från en kärnteknisk anläggning, Stockholms län

Yttrande till Länsstyrelsen i Stockholms län

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen antar yttrande över remiss - *Program för räddningstjänst och sanering vid utsläpp av radioaktiva ämnen från en kärnteknisk anläggning* – enligt bilaga 5 till tjänsteskrivelse daterad den 21 april 2022.

Sammanfattning

Länsstyrelsens program för räddningstjänst och sanering vid utsläpp av radioaktiva ämnen från en kärnteknisk anläggning är ute på remiss. Programmet gäller vid olyckor på en kärnteknisk anläggning i Sverige eller i ett annat land. Nacka kommun ingår inte i de redovisade beredskaps- och planeringszonerna i programmet, men kan påverkas av programmet i händelse av utsläpp av radioaktiva ämnen från en kärnteknisk anläggning.

Ärendet

Ärendets beredning

Remissen har remitterats till miljö- och stadsbyggnadsnämnden. Miljöenheten har berett ärendet och den 20 april 2022 beslutade miljö- och stadsbyggnadsnämnden att lämna synpunkter på remissen i enlighet med miljöenhetens förslag. Remissen har samordnats inom juridik- och kanslistaben som även inhämtat synpunkter på remissen från ledningsstaben (säkerhetsfunktionen).

Kommunstyrelsens arbetsutskott har genom ett informationsärende den 19 april 2022 fått information om remissen.

Innehållet i remissen i korthet

Programmet gäller bara vid olyckor på en kärnteknisk anläggning i Sverige eller i ett annat land. Den tar inte upp några andra radiologiska nödsituationer eller olyckor. En kärnteknisk anläggning definieras som ett av följande alternativ¹:

1. Anläggning för utvinning av kärnenergi (kärnkraftsreaktor).
2. Annan anläggning i vilken en självunderhållande kärnreaktion kan ske, såsom forskningsreaktor.
3. Anläggning för utvinning, framställning, hantering, bearbetning, förvaring som avses bli bestående (slutförvaring) eller annan förvaring (lagring) av kärnämne.
4. Anläggning för hantering, bearbetning, lagring eller slutförvaring av kärnavfall.

Länsstyrelsens viktigaste uppgift vid utsläpp av radioaktiva ämnen från en kärnteknisk anläggning, eller vid risk för utsläpp från en sådan, är att vidta åtgärder för att, så långt som det är rimligt och möjligt, minimera negativa konsekvenser för allmänheten. Vid en händelse på en kärnteknisk anläggning utomlands är SMHI kontaktpunkt. SMHI förmedlar informationen till SOS alarm som i sin tur informerar Strålskyddsmyndigheten som i sin tur informerar Länsstyrelsen.

Förslagen i remissen

Beredskaps- och planeringszoner

Den 1 januari 2022 infördes beredskapszoner samt en planeringszon runt de svenska kärnkraftverken. Beredskapszonerna har en ungefärlig utsträckning av 5 respektive 25 kilometer från kärnkraftverken. Planeringszonen sträcker sig från yttre beredskapszonen till ett avstånd på cirka 100 kilometer från kärnkraftverken.

Zonerna baseras på de mål som Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) satt upp inom arbetet med en översyn av beredskapszoner:

1. Undvika att människor utsätts för stråldoser som medför allvarliga deterministiska (fysiska) hälsoeffekter.
2. Minska sannolikheten för stokastiska (slumpartade) effekter genom att begränsa stråldosen till människor.

¹ 4 kap. 6 och 8 §§ lag (2003:778) om skydd mot olyckor; 4 kap. 15 § förordning (2003:789) om skydd mot olyckor.

Programmets huvudfokus är på en olycka vid Forsmarks kärnkraftverk. Från och med 2022 ingår sex kommuner (Norrälje, Sigtuna, Upplands-Bro, Upplands Väsby, Vallentuna och Österåker) i planeringszonen kring Forsmark.

För att Länsstyrelsen effektivt ska kunna planera för och leda räddningstjänst vid en kärnteknisk olycka är det viktigt med kunskap och förståelse för hur människor kan reagera vid en sådan olycka. Länsstyrelsen ska också säkerställa att samtliga invånare i länet erhåller ett likvärdigt skydd.

Länsstyrelsen utser en räddningsledare - från kommunal räddningstjänst - för att leda räddningstjänst vid utsläpp från en kärnteknisk anläggning. Länsstyrelsen ska också säkerställa att den befolkning som berörs eller sannolikt kommer att beröras omedelbart underrättas om fakta om olyckan, de regler som gäller för befolkningen och de hälsoskyddsåtgärder som ska vidtas.

Kommuner och statliga myndigheter är skyldiga att med personal och egendom delta i en räddningsinsats efter utsläpp av radioaktiva ämnen på anmodan av räddningsledaren, under förutsättning att kommunen eller myndigheten har lämpliga resurser och att ett deltagande inte allvarligt hindrar dess vanliga verksamhet. Vidare ska de efter begäran från den myndighet som ansvarar för räddningstjänst eller sanering efter utsläpp av radioaktiva ämnen lämna upplysningar, om personal och utrustning som kan användas i räddningstjänst eller vid sanering.

Miljö- och stadsbyggnadsnämndens synpunkter

Länsstyrelsens ambition med dokumentet är bra. Det är också bra att det framgår tydligt vem som har ansvaret för räddningstjänst och sanering vid utsläpp av radioaktiva ämnen från en kärnteknisk anläggning. Det är länsstyrelsen.

Ett program som ska vara till stöd vid sällanhändelser behöver innehålla klara och tydliga strategier, mål och ansvarsbeskrivningar. Det bör inte lämnas något utrymme för feltolkningar och missförstånd. Därför bör programmet förtydligas i vissa delar.

Ett program som förväntas kunna vara tillgängligt för andra intresserade aktörer bör även vara lätt att förstå. En ordlista bör finnas för vissa tekniska begrepp som till exempel stokastiska och deterministiska effekter (s. 10) och plympassage (s. 39) i programmet.

En anläggning som inte nämns är Ågestaverket, Sveriges första moderna kärnkraftverk. Ågestaverket var i drift till 1974. Avveckling pågår och beräknas vara färdigt 2025. Det bör förtydligas varför den inte tas med i uppräknningen av kärntekniska anläggningar, då den tekniskt sett kan uppfylla första eller tredje punkten i definitionen av en kärnteknisk anläggning och ligger mycket centralt i regionen.

I programmet hänvisas till olika praktiska fördjupningsrapporter. Dessa är dock inte med i remissen. Det är därför svårt att veta om de på något sätt innebär ett förtydligande av oklarheter i remissdokumentet.

Kommunerna är enligt programmet (s. 20) skyldiga att delta i planeringen och medverka vid övningar. Det är inte uppenbart om detta endast gäller kommunerna i planeringszonen eller alla kommuner i länet och om det endast gäller räddningstjänsten eller även andra kommunala aktörer som förväntas agera vid ett kärntekniskt utsläpp. Detta bör förtydligas för att veta vilka kommuner och vilka aktörer som berörs. För Nackas del är det viktigt att veta vad som gäller eftersom Nacka ligger utanför den redovisade planeringszonen för Forsmark.

Skrivningen om strålningsmätningar på s. 29 i programmet kan förenklas och tydliggöras.

Radiologisk strålningsutrustning i Nacka kommun

Det finns även frågor som Nacka kommun bör följa upp i kommunens egen krisberedskapsplan och särskilt angående befintlig mätutrustning för radioaktiv strålning. Nacka kommun har försetts med mätutrustning av radiologisk strålning, två strålningsmätare av radiologisk strålning och en fast mätpunkt för radiologisk strålning. Nacka kommun försågs med denna utrustning i samband med att mätning av bakgrundsstrålning efter Tjernobyl påbörjades, omkring 1988. Utrustningen levererades då av bland annat Strålskyddsmyndigheten. En strålningsmätare används av miljöenheten som underlag till den nationella övervakningen av radioaktiv bakgrundsstrålning. Mätning genomförs i tre punkter i kommunen var sjunde månad. Utrustningen används även för bedömning av risk från radioaktivt ämne i andra sammanhang. Den andra strålningsmätaren och en fast mätpunkt finns i räddningstjänstens lokaler. Mätaren fungerar inte, då den inte kan kalibreras och mätpunkten är ur funktion. Vid tidigare kontakt med Länsstyrelsen och strålskyddsmyndigheter har denna utrustning inte kunnat uppgraderas då det inte funnits rutiner för detta. Idag finns därför bara en fungerande strålningsmätare i Nacka kommun och den finns på miljöenheten.

Ledningsstabens synpunkter

Ledningsstaben bedömer att programmet behöver förtydligas vad gäller kommunernas medverkan vid övningar. Det går inte, utifrån det föreslagna programmet, att tydligt utläsa om planeringen och medverkan vid övningar endast gäller kommunerna i planeringszonen eller alla kommuner i länet och om det endast gäller räddningstjänsten eller även andra kommunala aktörer som förväntas agera vid ett kärntekniskt utsläpp. Detta bör förtydligas för att veta vilka kommuner och vilka aktörer som berörs och om det kan tänkas rekvireras utrustning från räddningstjänsten. Utifrån dessa förväntningar måste kommunen säkerställa att det finns rätt kompetens och sakkunskap.

Juridik- och kanslistabens samlade bedömning och förslag på yttrande

Juridik- och kanslistaben instämmer i miljö- och stadsbyggnadsnämndens och ledningsstaben synpunkter. Det föreslagna yttrandet står därför i stort i överensstämmelse med de inkomna synpunkterna. Det innebär i korthet att kommunen föreslås ställa sig positiv till ambitionen med programmet och att det tydliggör Länsstyrelsens ansvar. Det föreslås att programmet förtydligas i vissa delar så att det inte finns risk för feltolkningar då det rör sig om ett program som avser att utgöra ett stöd vid sällanhändelser. Det bör även förtydligas varför inte alla kärntekniska anläggningar tas med i uppräknningen av kärntekniska anläggningar. Av förslaget till yttrande finns även synpunkter på att programmet behöver förtydligas vad gäller kommunernas medverkan vid övningar. Det går inte, utifrån det föreslagna programmet, att tydligt utläsa om planeringen och medverkan vid övningar endast gäller kommunerna i planeringszonen eller alla kommuner i länet och om det endast gäller räddningstjänsten eller även andra kommunala aktörer som förväntas agera vid ett kärntekniskt utsläpp. Detta bör förtydligas för att veta vilka kommuner och vilka aktörer som berörs och om det kan tänkas rekvireras utrustning från räddningstjänsten. Utifrån dessa förväntningar måste kommunen säkerställa att det finns rätt kompetens, sakkunskap men även utrustning.

Ekonomiska konsekvenser

Eventuellt kan kommunen framöver behöva göra investeringar kopplat till mätutrustning som ska betjäna kommunen i händelse av radioaktivt utsläpp.

Konsekvenser för barn

Programmet är angeläget för alla, men en fungerande strategi är av stor vikt för att säkerställa att barn och unga inte utsätts för radiologisk strålning i händelse av utsläpp av radiologisk strålning.

Bilagor

1. Remiss - Program för räddningstjänst och sanering vid utsläpp av radioaktiva ämnen från en kärnteknisk anläggning, Stockholms län
2. Protokollsutdrag från miljö- och stadsbyggnadsnämnden den 20 april 2022.
3. Miljöenhetens tjänsteskrivelse 5 april 2022.
4. Miljö- och stadsbyggnadsnämndens synpunkter på remissen.
5. Förslag på yttrande över remissen.

Engin Ceylan
Kanslichef
Juridik- och kanslistaben

Anneli Sagnérius
Kommunjurist
Juridik- och kanslistaben